

Kahesuunaline keelekümbelus Eestis: lastevanemate ootused, kogemused ja hinnang programmi rakendamisele

Natalja Gusjuk^{a1}, Maire Tuul^a, Tiia Õun^a

^a Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut

Annotatsioon

Globaliseeruvus ühiskonnas muutub järjest olulisemaks mitme keele õppimine juba koolieelses eas. Pakkumaks eesti ja vene emakeelega lastele võrdseid võimalusi teise keele omandamiseks, avati 2015. aasta sügisel Eestis esimesed kahesuunalise keelekümbeluse rühmad. Artikli eesmärk on anda nelja esimese kahesuunalise keelekümbeluse rühma laste vanemate kirjalikule küsitlusele tuginedes ülevaade lastevanemate ootustest, kogemustest ja hinnangutest programmi tulemuslikkusele lapsega kodus räägitavast keelest lähtuvalt. Kirjalikus küsitluses osales 54 lapsevanemat, kellest 31-l oli kodune keel eesti keel ning 23-l vene keel. Selgus, et kuigi erineva kodukeelega laste vanemate põhjendused, miks kahesuunalise keelekümbeluse kasuks otsustati, olid erinevad, ollakse kodukeelest sõltumata enamasti väga rahul nii lapse arengu kui ka programmiga tervikuna. Samas toodi välja arenguvõimalusi mudeli rakendamisel, näiteks leiti, et rühmas võiks käia ühevanuselised lapsed.

Võtmesõnad: mitmekeelne haridus, kahesuunalise keelekümbeluse programm, koolieelsed lasteasutused, lapsevanemad

Sissejuhatus

Mitmekeelse hariduse temaatika on seotud selliste ühiskondlike kokkulepetega nagu haridussüsteemi korraldus, sotsiaalsed ja poliitilised valikud keelepoliitikaks, kohalike rahvuslike kogukondade ja põliskultuuride rahvuste keelte hoidmine. Individuaalne mitmekeelsus või kakskeelsus tähendab isiku võimet kasutada kahte või mitut keelt eraldi või koos (Maher, 2017). Keeleoskus on

---

¹ Haridusteaduste instituut, Tallinna Ülikool, Uus-Sadama 5, 10120 Tallinn; natalja.gusjuk@tlu.ee.

oluline tegur lapse sotsiaalses arengus, mida toetab last ümbritsev keskkond kodus, lasteaias ja koolis (Yazici *et al.*, 2010). Samuti mõjutab varajases eas keeleõpe laste kognitiivset arengut (Le Pichon Vorstman *et al.*, 2009). Teise keele omandamine on lapse perspektiivist pigem alateadlik protsess kui teadlik süstemaatiline õppimine ning seega peaks teise keele õpe toimuma võimalikult loomulikul viisil (Morgan & Rinvoluceri, 1983). Samas peab keelte edukaks omandamiseks ning kultuuri tundmaõppimiseks õpetaja või lapsevanem püstitama konkreetseid eesmärgi ja pakkuma lastele strateegiaid tulemuste saavutamiseks (Tedick, 2015).

Mitmekeelse hariduse kontekstis on enamlevinud kakskeelse hariduse mõiste, mille puhul räägitakse programmide, mis on suunatud lastele, kes juba kõnelevad kahte keelt või omandavad veel keeli (Baker, 1993, viidanud Garcia, 2009, lk 5). Üheks kakskeelse õppe mudeliks on keelekümbluse programmid, mis on kasutusel alates 1960. aastatest koolides ja koolieelsetes lasteasutustes (Maher, 2017). Eestis rakendatakse keelekümblusprogramme kas täieliku, osalise või kahesuunalise keelekümblusena. Täieliku keelekümbluse rühmades toimub õppetöö täielikult riigikeeles ning rühm komplekteeritakse vene kodukeelega viieaastastest lastest. (Sau-Ek *et al.*, 2011). Osalise keelekümblusega rühmades toimub õppetöö 50 protsenti vene keeles ning 50 protsenti eesti keeles ning rühm komplekteeritakse vene kodukeelega 3–4-aastastest lastest. Kahesuunalises keelekümbluses toimub õpe võrdselt eesti ja vene keeles ning rühm komplekteeritakse eesti ja vene kodukeelega 3–4-aastastest lastest (mõlemat kodukeelt võrdselt). Laste õpiedukuse uuringud (Genesee, 1983; Thomas & Collier, 2002) näitavad, et lapsed, kes läbivad kahesuunalise keelekümbluse programmi, edestavad üldarengus oma eakaaslasi. Marian, Shook ja Schroeder (2013) on leidnud, et kuna kahesuunalise keelekümbluse programmide eesmärk on laste õpiedukuse toetamine keelest sõltumata, rakendatakse neid ühtemoodi nii vähemus- kui ka enamuskeelt kõnelejate teadmiste ja oskuste ning maailmapildi kujundamise vahendina. Nad on rõhutanud, et oskus suhelda kahes keeles ja suurema hulga inimestega on eeliseks üha enam globaliseeruva maailmas hakkama saamisel, seega tuleks seda hariduse valdkonnas senisest rohkem rakendada.

Eesti alushariduses on oluline toetada kvaliteetse eestikeelse hariduse kättesaadavust kõikidele lastele ning tagada eesti keele õppimise võimalused mitte-eesti kodukeelega lastele. Samas on tähtis võimaldada ka eestlastel õppida teisi keeli ning pakkuda kõikidele lastele võrdset võimalust tutvuda teiste kultuuridega ja luua varases eas sõprussuhteid teiste rahvuste esindajatega. Kahesuunaline keelekümblus sobib hästi nende eesmärkide saavutamiseks, kuid kuna seda mudelit on Eestis kasutatud alles mõned aastad, on programmi edasiseks rakendamiseks oluline saada osaliste tagasisidet, mis on nende ootused,

kogemused ja arendusettepanekud. Siinses artiklis keskendusime lastevanemate tagasisidele, seades eesmärgiks anda nelja esimese kaheasuunalise keelekümbeluse rühma laste vanemate kirjalikule küsitlusele tuginedes ülevaade lastevanemate ootustest, kogemustest ja hinnangutest programmi rakendamisele lähtuvalt lapsega kodus räägitavast keelest. Artikliga loodame tõsta lugejate teadlikkust kaheasuunalisest keelekümbelusest ning seeläbi anda oma panuse mudeli levikule. Samuti soovime nähtavaks teha kaheasuunalise keelekümbeluse kitsaskohad ja edutegurid, et keeleõppemudelit täiustada ja vastata osaliste ootustele.

Kaheasuunalise keelekümbeluse taust ja põhimõtted

Kaheasuunaline keelekümbel (KKK) on kakskeelse õppe mudel, kus erinevalt traditsioonilisest ühe keele õppimisele suunatud keelekümbelusest on eesmärgiks seatud kahe keele võrdses mahus õpetamine ja õppimine (Lindholm-Leary, 2001). Esimesed KKK programmid võeti kasutusele 1960. aastatel ja peagi sai mudel laiema toetuse, sest leiti, et tänu erineva kultuuritaustaga laste igapäevasele suhtlemisele arenevad kaheasuunalises keelekümbeluses nii laste keelelised oskused kui laieneb ka nende sotsiaalne võrgustik (Unger, 2001). Maher (2017) ütleb, et kakskeelsed lapsed on saavutanud verbaalsetes ja mitte-verbaalsetes IQ-testides kõrgemaid tulemusi kui ükskeelsed lapsed ning Tedick (2015) selgitab, et KKK toetab nii vähemus- kui ka enamuskeelte kõneleajate keeleoskust. Baker (1996) aga tõdeb uuringutele tuginedes, et kaheasuunalise keelekümbeluse programmid toetavad peale laste keeleliste oskuste ka sotsiaalsete oskuste kujunemist.

Samas on Howard ja Christian (2002) märkinud, et kahe keele omandamise seisukohast tuleb lastele anda võimalus õppida kahes keeles vähemalt 4–6 aastat, seega peaks kakskeelne õpe jätkuma ka koolis. Tedick (2015) rõhutab, et kakskeelse õppe sujuvaks jätkamiseks järgmisel haridustasemel on oluline tagada lasteaia ja kooli õppekavade sisuline seostatus. KKK-ks tuleb luua keeleõpet toetav keskkond, kus lastega arvestatakse, toetavad ka õpetajate tegevus ja õppevahendid. KKK peaks pakkuma toetavat kakskeelset keskkonda, kus kõigil lastel on võimalus õppida teist keelt, arendades samal ajal emakeeleoskust. Rühmas peaks ideaalis olema võrdselt kumbagi õpitavat keelt emakeelena kõnelevaid lapsi, kes õpivad kõikides tegevustes koos (Howard & Christian, 2002). Koos õppimine tagab, et õppijate keelelised oskused arenevad mõlemas keeles (Soltero, 2004). Õppe organiseerimisel tuleks jälgida, et kaht keelt kasutataks võrdselt nii õppetegevuses kui ka mitteformaalses suhtlemises, mis aitab mudelit tulemuslikumalt rakendada (Soyoung, 2007). Samuti on vajalik õpetajate omavaheline koostöö, mis julgustaks õppijaid uurima kahe keele sarnasusi ja erinevusi, lõimides keelt ja õppeainete sisu (Beman & Urow, 2013; Garcia,

2009). Õpetajaid toetab programmi rakendamisel, kui neile pakutakse koolitust ja muid enesetäiendamise võimalusi, õppematerjalid on kvaliteetsed ning käibivad pedagoogide professionaalse arengu tugisüsteemid (Mehisto, 2015; Tedick, 2015). On leitud, et õpetaja jaoks vajalike õppematerjalide ja vahendite väljatöötamiseks eraldatud aeg ja eelarve mõjuvad positiivselt programmi kvaliteedile ja edule (Curtain & Pesola, 1988).

KKK programmi rakendamisel on vaja toetada pere ja haridusasutuse koostööd ning tähtis on lapsevanema roll lapse keelelise arengu toetamisel (Howard & Christian, 2002). Lindholm-Leary (2005) uuringust selgus, et kahe-suunalise keelekümbluse programmi edu saavutamise peamised tegurid on kvalifitseeritud õpetajad ja aktiivne koostöö vanematega. Lapsevanem on oluliseks koostööpartneriks lapse keeleoskuse kujunemise toetamisel lapse ja lasteaia koostöös. Craig (1996) märgib, et uuringute põhjal on kahe-suunaliste keelekümblusprogrammide laiema leviku võtmetegur olnud just nendes rühmades käivate laste vanemate toetus. Lópezi (2013) sõnul on vaja tutvustada kahe-suunalise keelekümbluse metoodikat lastevanematele, et pered oleksid teadlikud programmi võimalustest ning saaks pakkuda oma lapsele kakskeelset õpikeskkonda ning tutvustada seda ka teistele lastevanematele, olles seeläbi uute rühmade algatajaks. Lopezi (2013) uuringust selgus, et KKK programmi lapsevanemad soovivad olla osalised lapse keeleõppes, teha koostööd õpetajatega ja teiste lastevanematega. Craigi (1996) uurimuses selgitati erineva kodukeelega vanemate motiive kahe-suunalise keelekümbluse rühma valikul ning selgus, et sihtkeelt (inglise keel) kõnelevad vanemad ootasid, et KKK programm aitab kaasa lapse teise keele ja kultuuri omandamisele, avardab karjäärivõimalusi ning toetab kultuuri säilimist. Vähemuskeelt (hispaania keel) kõnelevad lapsevanemad ootasid programmist, et KKK programmi käigus säilib ka lapse enda keel ja kultuur. Õpetajate ja lastevanemate võrdlusuuringud on näidanud, et õpetajatel ja lastevanematel on sarnased arusaamad ja ootused, kuidas kahe-suunalist keelekümblust rakendada (Oliveira *et al.* 2020).

Kahe-suunalise keelekümbluse rakendamine Eesti lasteaedades

Eesti haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035 on seatud eesmärgiks tagada eesti keelest erineva emakeelega õppijate ja õpetajate piisav eesti keele oskus ning kujundada ühiskonnas ühine kultuuri- ja väärtusruum. Eelnevale tuginedes on oluline tõsta Eesti lasteaedade „võimekust pakkuda alushariduses kvaliteetset eesti keele õpet, /.../ arendada ja uurida eesti keele kui teise keele õpetamise metoodikat ning tõhustada õpetajate valmisolekut töötada mitmekeelses klassiruumis“ (Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035, lk 18). Eesti

koolieelsetes lasteasutustes on kasutusel hulk võimalusi laste eesti keele kui teise keele õppe toetamiseks. Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagatakse lasteaias eesti keele õpe, millega alustatakse kolmeaastaste rühmades. Peamiselt õpetatakse keelt kas eraldi keeletegevuste kaudu, lõimitud tegevuste abil või osalise keelekümbeluse metoodikat rakendades (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Paljudes Eesti lasteaedade venekeelsetes rühmades õpetatakse keelt eraldi keeletegevuste kaudu, samuti on Eestis pikaajaline kogemus keelekümbelusprogrammide rakendamisel, millega alustati lasteaedades 2003. aastal eesmärgiga toetada mitte-eesti kodukeelega laste lõimumist Eesti ühiskonda ning võimaldada omandada nii emakeelt kui ka riigikeelt (Kukk *et al.*, 2014). Eesti lasteaedades rakendatakse osalist (õppetöö 50% emakeeles ning 50% teises keeles) ja täielikku keelekümbelust (õpe 100% teises keeles) (Minlibajeva, 2014; Sau-Ek *et al.*, 2011). Keelekümbeluse programmi rakendamise uuringutest on selgunud, et lasteaiapäetajate hinnangul on keelekümbelusrühma laste areng vastavuses lasteaiapäetavas esitatud õpitulemustega õpetamiskeelest sõltumata, laste teadmised ja oskused on kooli minnes eakohased (Kukk & Õun, 2014) ning ka lapsevanemad on hinnanud kõrgelt keelekümbelusrühma laste koolivalmidust (Kukk *et al.*, 2014).

Ühe keelekümbelusprogrammi võimalusena alustati Eestis 2015. aastal kahe-suunalise keelekümbeluse rakendamisega, mis pakub teise keele õppeks võrdseid võimalusi nii eesti kui ka vene kodukeelega lastele (Piirsalu & Golubeva, 2019). KKK mudeli rakendamisele eelnesid 2013–2015. aastal koolitused programmiga liitunud lasteaedade personalile, mis põhinesid Eesti keelekümbelusprogrammi 15 aasta ning välisekspertide kogemusel. Programmi alustamisel tehti koostööd Šveitsi Tandem IIS-iga ning USA ekspertide Diane Tedicki ja Tara Fortune'iga Minnesota Ülikoolist. (15 aastat keelekümbelust, 2014) 2015. aastal avati eesti õppekeelega lasteaedades kokku kaks KKK rühma (üks Tartus ja üks Pärnus), millele lisandus 2016. aastal veel kaks rühma eesti-vene õppekeelega lasteaedades (üks Tallinnas ja üks Tapal). 2019. aastal suleti laste kooli saatmise järel Pärnus 2015. aastal KKK-ga alustanud rühm ning sama aasta sügisel avati KKK rühm ühes teises Pärnu eesti õppekeelega lasteaias. Samal aastal avati KKK rühm ka Sindis. Eestis töötab KKK rühmades kaks õpetajat, kellest üks õpetab lapsi eesti ja teine vene keeles, rakendades meetodit „üks inimene – üks keel“, mis Maheri (2017) hinnangul toetab süsteemset keeleõpet. Õpetajatel tuleb teha koostööd ning integreerida kõiki tegevusi – ühe õpetaja õpetatut tuleb toetada teisel õpetajal teises keeles (15 aastat keelekümbelust, 2014).

Kuna kahe-suunalist keelekümbelust on Eestis rakendatud alles lühikest aega ja iga uus programm või meetod vajab enne laialdast kasutuselevõttu katsetamist ning tugevuste ja arenduskohtade väljaselgitamist, siis on oluline uurida KKK programmis osalejate ootusi ja kogemusi, et nendele tuginedes paremini

kohandada kahe-suunalist keelekümblusprogrammi Eestile sobivaks. Kuna uuringud on näidanud, et kahe-suunalise keelekümbluse tulemuslikul rakendamisel on lastevanematel oluline roll (Graig, 1996; Lindholm-Leary, 2005; López, 2013), on selle artikli eesmärk anda nelja esimese kahe-suunalise keelekümbluse rühma laste vanemate kirjalikule küsitlusele tuginedes ülevaade lastevanemate ootustest, kogemustest ja hinnangutest programmi tulemuslikkusele lapsega kodus räägitavast keelest lähtuvalt. Artikliga loodame tõsta lugejate teadlikkust kahe-suunalisest keelekümblusest ning seeläbi anda oma panuse selle edasisele levikule. Samuti soovime nähtavaks teha KKK kitsaskohad ja edutegurid, mis aitab olemasolevat süsteemi täiustada nii, et see vastaks võimalikult paljude ootustele.

Metoodika

Uurimisprotseduur ja valim

Uuring tehti kahes etapis – esimeses etapis küsitleti 2015. aastal avatud kahe esimese KKK rühma laste vanemaid (N = 24) ning teises etapis 2016. aastal avatud KKK rühmade ja esimesse kahte KKK rühma lisandunud laste vanemaid (N = 35).

Tabel 1. Ankeetküsitluse teemaplokid

	I	II	III	IV	V
Esmakordne küsitlus (vastajaid 59)	Üld-andmed	Eelnevad kogemused seoses keele-kümblusega	Ootused seoses kahe-suunalise keele-kümblusega	Kogemused seoses kahe-suunalise keele-kümblusega	I etapp: – II etapp: hinnang KKK programmi rakendatavusele koolieelses lasteasutuses
Jätküküsitlus (vastajaid 17)	Üld-andmed	–	Ootuste täitumine seoses kahe-suunalise keele-kümblusega	Kogemused seoses kahe-suunalise keele-kümblusega	Hinnang KKK programmi rakendatavusele koolieelsetes lasteasutustes

Lisaks küsitleti uuringu teises etapis uuesti eelmises etapis küsitletud lastevanemaid (N = 17), keskendudes ootuste asemel nende rohkem kui kaheaastase kogemuse kaardistamisele ning KKK programmi hinnangule. Küsimustikes käsitletud teemad on esitatud tabelis 1, millest on näha, et uuringu teises etapis täiendati veidi ka esmakordselt vanematele edastatavat küsimustikku – sinna lisati mõned küsimused KKK programmi hinnangute kohta.

Lastevanematele edastati küsimustikud rühmaõpetajate abil, kelle kontaktid saadi lasteaia juhtkonnalt. KKK liitunud lasteaedadega aitasid kontakti luua SA Innove keelekümbeluskese töötajad. Et küsimustest arusaamine oleks kindel ja vastamine mugavam, oli lastevanematel võimalik valida eestikeelne või venekeelne küsimustik, samuti oli neil võimalik vastata kas eesti või vene keeles. Kokku vastas esmakordsele küsitlusele 59 lapsevanemat (82%), kellest 17 (71% uuringu esimeses etapis osalenud vanematest) vastasid ka jätkuküsitlusele. Küsitlusele vastanutest 31 (52%) olid eesti kodukeelega, 23 (39%) vene kodukeelega ning kaks (4%) märkisid koduseks keeleks nii eesti kui ka vene keele. Ülejäänud kolmest lapsevanemast (5%) üks märkis kodus kasutatavateks keelteks kolm keelt: eesti, vene ja ukraina keele; üks eesti ja inglise keele ja üks lapsevanem eesti ja türgi keele. Kuna soovisime välja selgitada ka erinevused erineva kodukeelega laste vanemate ootustes ja kogemuses, aga mitme kodukeelega laste vanemate grupp oli võrdluseks heterogeenne ja liiga väike, otsustasime edasisse analüüsi jätta vaid eesti ja vene kodukeelega laste vanemate vastused. Seega on selle artikli kontekstis lastevanemate ootuste ja kogemuse avamisel valimiks 54 esmakordsele küsitlusele vastanud lapsevanemat, kelle vanuse kohta on info lähtuvalt laste kodusest keelest esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Küsitluses osalenute vanus kodusest keelest lähtuvalt

	Kodune keel		
	Eesti (n = 31)	Vene (n = 23)	Kokku (n = 59)
Keskmine vanus aastates	31,3	32,1	31,7
Standardhälve	4,8	6,6	5,6
Vanusevahemik	24–42	25–54	24–54

Nagu tabelist näha, oli võrreldes vene kodukeelega lastevanemate rühmaga eesti kodukeelega lastevanemate rühm vanuseliselt ühtsem.

Andmeanalüüs

Arvandmete ja valikvastuste analüüsimiseks kasutati andmetöötlusprogrammi SPSS 24.0. Andmetest esmase ülevaate saamiseks kasutati kirjeldava statistika meetodeid (protsentanalüüsi, aritmeetilise keskmise arvutamist ning miinimumi ja maksimumi leidmist). Kahe grupi tulemuste võrdlemisel kasutati üldistava statistika meetoditest hii-ruut-testi (nimi- või järjestustunnused) ja Studenti *t*-testi (arvtunnused) ($p \leq 0,05$). Vabavastustega kogutud tekstilisi andmete analüüsimisel koondati sarnase sisuga vastused, nende põhjal loodi üldistused, mida vajaduse korral illustreeriti tekstinäidetega.

Tulemused

Lastevanemate ootused programmile

Selles peatükis analüüsitakse lastevanemate: 1) ootusi, mis selgitavad oma lapsele KKK rühma valimist, ning 2) ootusi personalile, töökorraldusele ja laste arengu tulemustele KKK rühmas. Esmalt paluti lastevanematel hinnata viiepalliskaalal, kuivõrd olulised olid nende jaoks küsimustikus loetletud põhjused ja ootused lapsele rühma valimisel (1 – ei olnud üldse oluline, 5 – oli väga oluline). Küsimustikus oli nimetatud seitse soovi või ootust, millele vastajad said lisada vabavastusena ka muid tegureid, mis nende otsust mõjutasid. Erinevate tegurite olulisus lastevanematele KKK rühma valikul lähtuvalt pere kodukeelest on esitatud tabelis 3.

Tabel 3. Erinevate tegurite olulisus KKK rühma kasuks otsustamisel eesti ja vene kodukeelega vanemate vastuste võrdluses

	Eesti kodukeel (n = 31)		Vene kodukeel (n = 23)		Student t-test	
	M	SD	M	SD	t	p
Ootus, et lasteaia kahe keele korraga õppimine toetab lapse mälu ja lihtsustab teiste keelte õppimist koolis	4,74	0,51	4,13	1,14	2,40	0,02
Ootus, et mõlema keele õppimine lasteaia tõstab tulevikus lapse konkurentsivõimelisust tööturul	4,55	0,68	4,22	0,85	1,60	0,12
Soov võimaldada lapsel tundma õppida teist kultuuri	4,52	0,68	4,22	0,99	1,31	0,20
Soov laiendada lapse suhtlemisringi	4,23	0,72	4,30	0,77	-0,39	0,70
Soov valmistada laps ette koolis teises keeles õppimiseks	3,71	1,27	4,52	0,79	-2,87	0,01
Ootus, et laps omandab selles rühmas riigikeele kergemini kui mõnes muus rühmas	2,32	1,54	4,30	0,70	-6,34	0,00

Selgus, et eesti kodukeelega peresid ajendas lapsele KKK rühma valima eelkõige ootus, et lasteaia kahe keele korraga õppimine toetab lapse mälu ja lihtsustab teiste keelte õppimist koolis ning mõlema keele õppimine lasteaia tõstab tulevikus lapse konkurentsivõimelisust tööturul. Samuti oli eesti kodukeelega vanemate hinnangul KKK rühma kasuks otsustamisel peamine tegur, et laps saab tundma õppida teist kultuuri ning laiendada suhtlemisringi. Vene kodukeelega laste vanemate jaoks oli KKK rühma kasuks otsustamisel kõige olulisemateks teguriteks soov valmistada laps ette koolis teises keeles õppimiseks, soov laiendada lapse suhtlemisringi ning ootus, et laps omandab selles rühmas

riigikeele kergemini kui mõnes muus rühmas. Ootuspäraselt olid riigikeele omandamisega seonduv ja lapse ettevalmistamine teises keeles õppimiseks eesti kodukeelega perede jaoks vähem tähtis kui vene kodukeelega perede jaoks ning erineva kodukeelega vanemate hinnangute keskmised nende tegurite tähtsusele lapsele rühma valikul erinesid kõige rohkem (1,92 ja 0,81 palli viiepalliskaalal) ja statistiliselt oluliselt. Statistiliselt oluliselt erinesid erineva kodukeelega laste vanemate hinnangud veel ootuse osas, et pärast KKK rühmas kahe keele korraga õppimist saab laps keelte omandamisega kergemini hakkama ka koolis. Selgus, et eesti kodukeelega laste vanemate jaoks oli see määravam tegur KKK rühma valikul kui vene kodukeelega laste vanemate jaoks (vt tabelit 3).

Paar vene kodukeelega vanemat selgitas, et nende valikut mõjutas ka teadmine, et koolis enam ainult vene keelega hakkama ei saa, ning ühel juhul täpsustati, et sooviti lapsele anda võimalus mõista, et on olemas eestikeelne suhtlemiskeskond, ja ta tunneks end selles keskkonnas mugavalt. Paar eesti kodukeelega vanemat tõid esile, et nende valik oli ajendatud ka soovist õpetada lapsele sallivust, samuti kirjutati, et keeleoskus on oluline reisimisel ning ainult koolis on vene keelt keeruline omandada. Lastevanemad väljendasid lootust, et õpetajad suhtuvad KKK rühmas võrdselt mõlemasse keelde ja see tekitab lastel huvi ja annab julguse kasutada suhtlemisel mõlemat keelt.

Veel paluti lastevanematel vabas vormis kirjutada, millele peaksid õpetajad kahesuunalise keelekümblusega rühmas erilist tähelepanu pöörama. Vastustest selgus, et nii eesti kui ka vene kodukeelega vanemad ootasid, et õpetajad looksid keskkonna, kus arvestatakse nii laste keelelisi ja kultuurilisi erinevusi kui ka õppimise kiirust ja võimekust. Samuti loodeti, et õpetajad hoiduvad negatiivsete stereotüüpide kuvamisest lastele. Näiteks kirjutas üks lapsevanem:

„/.../ Pedagoog ei tohiks kinnistada (pidevalt rõhutada) rahvustevahelisi negatiivseid stereotüüpe. Keelekümbluses võiksid lapsed õppida austama kultuuridevahelisi erisusi ja sarnasusi, mitte õpetaja hinnanguid.“ (Lv 46, eesti kodukeelega)

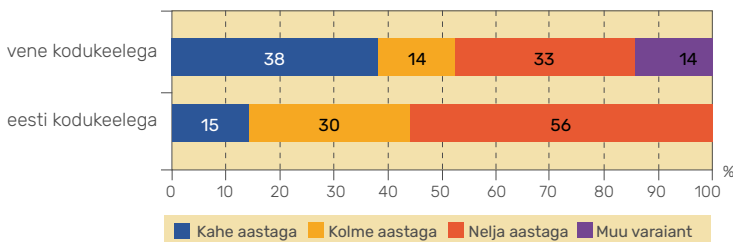
Vanematele oli tähtis laste omavaheliste heade suhete loomine ja mõlema kodukeelega laste koos mängimine KKK rühmas. Väljendati lootust, et kui vene ja eesti kodukeelega lapsed kasvavad sõbralikult koos, siis tulevikus ei karda lapsed muukeelses keskkonnas viibida. Samas märgiti mitmel juhul, et praegu ei vasta rühma koosseis nõudele 50 : 50 ehk kas eesti või vene kodukeelega lapsi on rühmas liiga vähe. Näiteks kirjutati:

„Meie rühmas on vene keelt kõnelevaid lapsi vast liiga vähe. Võiks olla rohkem, et eesti lapsed saaks rohkem vene keelt kuulda.“ (Lv 4, eesti kodukeelega)

Olgu täpsustatud, et neljast esimesest Eestis avatud KKK rühmast oli vaid kahes eesti kodukeelega ja vene kodukeelega lapsi enam-vähem võrdselt ning ka neis rühmades oli lisaks veel mõni mitme kodukeelega laps. Ülejäänud kahest rühmast ühes oli vene kodukeelega enam kui kaks korda rohkem kui eesti kodukeelega lapsi ja teises oli vastupidi.

Lisaks esines vanemate kommentaarides ka ootus, et teise keele õppimine ei pärsiks lapse emakeele arengut ja võõrkeele õppimist lastele liigselt peale ei sunnitaks. Avaldati arvamust, et lastele turvatunde tagamiseks peaks õpetaja oskama mõlemat rühmas õpetatavat keelt kõrgtasemel, et vajaduse korral lastele teises keeles õpetatavat materjali emakeeles selgitada. Samas oli vastajate hulgas ka neid, kelle hinnangul peaksid õpetajad ikkagi kinni pidama reeglist „üks täiskasvanu, üks keel“ ning materjali tõlkimise asemel ennast lastele arusaadavaks tegema kehakeelt või näitlikke vahendeid kasutades.

Küsimustikus paluti lastevanematel viiepalliskaalal (1 – ei ole üldse oluline, 5 – on väga oluline) vastata ka küsimusele, kui oluline on nende jaoks, et laps omandaks lasteaias kaks keelt. Ilmnes, et üldiselt peeti lasteaias kahe keele omandamist küllaltki oluliseks, kuid vene kodukeelega vanemate jaoks oli see olulisem ($M = 4,43$, $SD = 0,95$) kui eesti kodukeelega vanematele ($M = 3,74$; $SD = 1,18$) ning see erinevus osutus ka statistiliselt oluliseks ($t = 2,31$; $p = 0,03$). Lisaks küsiti lastevanematelt, mis aja jooksul võiks laps nende arvates KKK rühmas omandada kahes keeles suhtlemise oskuse. Vastused sellele küsimusele on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Erineva kodukeelega vanemate protsentuaalne jaotumine selle järgi, kui kiiresti peaks nende arvates omandama KKK rühmas mõlemas keeles suhtlemise oskuse.

Ilmnes, et erineva kodukeelega vanemate ootused lapse mõlemas keeles suhtlemisoskuse omandamise kiiruse suhtes erinesid statistiliselt oluliselt ($\chi^2 = 8,9$; $p = 0,03$). Veidi rohkem kui pool vene kodukeelega vanematest ootas, et laps suudab mõlemas keeles suhtlemise oskuse omandada kahe või kolme aastaga ning rohkem kui pool eesti kodukeelega vanematest arvas, et laps omandab selle oskuse nelja aastaga. Vene kodukeelega lastevanemate hulgas oli ka neid, kelle jaoks ajaline mõõde pole oluline: nende arvates on

keelte omandamine väga individuaalne protsess, mis toimub vastavalt iga lapse oskustele, eripäradele ja võimetele, ning seega ei tasu sellega kiirustada.

Veel paluti lastevanematel väljendada oma ootusi rühma personalile, hinnates viieballiskaalal (1 – ei olnud üldse oluline, 5 – oli väga oluline) pedagoogiliste kompetentside olemasolu olulisust KKK rühmas töötavatel õpetajatel. Vastustest ilmnes (vt tabelit 4), et mõlema kodukeelega vanemate jaoks olid esikohal õpetajate hea suhtlemisoskus ja võime koostööd teha.

Tabel 4. Erineva kodukeelega vanemate hinnangud KKK rühma õpetajatel erinevate kompetentside olemasolule mõõdetuna viieballiskaalal (1 – ei ole üldse oluline, 5 – on väga oluline)

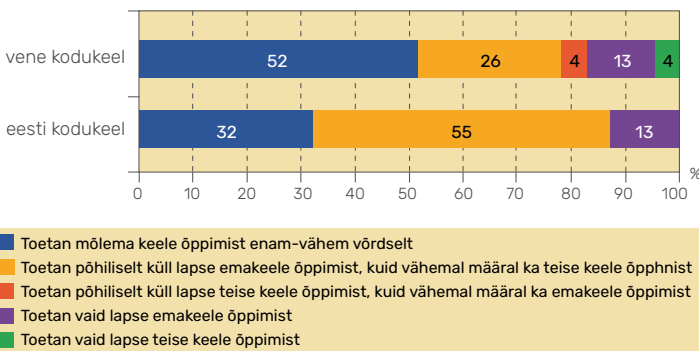
	Eesti kodukeel (n = 31)		Vene kodukeel (n = 23)		Student t-test	
	M	SD	M	SD	t	p
KKK rühma õpetaja on võimeline tegema kõigiga head koostööd	4,94	0,25	4,84	0,45	2,01	0,07
KKK rühma õpetaja on hea suhtleja	4,81	0,40	4,87	0,34	-0,61	0,55
KKK rühma õpetaja on läbinud keelekümblusalase koolituse	4,58	0,67	4,35	0,71	1,23	0,23
KKK rühma õpetajal on eelnev töökogemus lasteaiaõpetajana	4,48	0,67	4,74	0,54	-1,49	0,14
KKK rühma õpetaja valdab mõlemat rühmas õpetatavat keelt kõrgtasemel	3,81	0,87	4,04	1,06	-0,90	0,37
KKK rühma õpetajal on eelnev töökogemus muukeelsete lastega	3,71	1,01	4,09	1,08	-1,32	0,19

Eesti kodukeelega lapsevanemate jaoks olid järgmisena olulised õpetajate keelekümblusalane ettevalmistus ning lasteaiaõpetaja töökogemuse olemasolu. Neid väärtustasid kõrgelt ka vene kodukeelega laste vanemad, kelle jaoks oli küll keelekümblusalasest ettevalmistusest veidi tähtsam õpetajate erialane kõrgharidus. Etteantud vastusevariantidest kõige vähem oluliseks, kuid siiski küllaltki oluliseks (hinnangute aritmeetiline keskmine jäi viieballiskaalal vahemikku 3,71–4,09) pidasid mõlemad lastevanemate grupid õpetajate juures mõlema rühmas õpetatava keele kõrgtasemel valdamist ning varasemat muukeelsete lastega töötamise kogemust. Kuigi erineva kodukeelega laste vanemate hinnangutes esinesid mõningad erinevused õpetajatelt oodatavate kompetentside hindamisel, ei osutunud ükski neist erinevustest olulisusnivoole $\alpha = 0,05$ statistiliselt oluliseks.

Lastevanemate kogemused seoses KKK programmiga

Lastevanemate kogemuse väljaselgitamisel paluti neil esmalt hinnata viiepalliskaalal, kuidas laps kohanes KKK rühmas (1 – väga halvasti, 5 – väga hästi) ning oma vastust ka selgitada. Lastevanemate hinnangute põhjal on lapsed üldiselt rühmaga kohanenud hästi või väga hästi ($M = 4,46$; $SD = 0,66$; $\min = 3$; $\max = 5$), eesti kodukeelega lapsed veidi, kuid mitte statistiliselt oluliselt ($p = 0,28$) paremini ($M = 4,43$, $SD = 0,95$) kui vene kodukeelega lapsed ($M = 4,35$; $SD = 0,71$). Enamik lastevanemaid töid oma selgitustes välja, et rühmas töötavad toredad õpetajad, lapsed on julged, seltsivad, lahkuvad lasteaiast hea tujuga ning vanemate ootustega kooskõlas on neil tekkinud mõlema kodukeelega sõpru. Mõned lastevanemad aga kirjutasid, et laps küll tunneb huvi teise keele vastu ja saab teise emakeelega lastega läbi, kuid eelistab üht õpetajat teisele ning mõnikord ei soovi lasteaeda minna. Samas pidasid eeltoodut maininud vanemad oluliseks märkida, et need probleemid ei pruugi seonduda just keelekümbluse programmiga. Nii eesti kui ka vene kodukeelega laste vanemate hulgas oli ka paar vanemat, kelle sõnul tunneb laps end veel ebakindlalt, kui õpetajad või teised lapsed räägivad võõras keeles, sest laps on viibinud KKK rühmas veel vähe aega. Siiski väljendasid nad lootust, et laps kohaneb KKK rühmas iga päevaga järjest paremini.

Kuna laste kohanemist lasteaias toetab lastevanemate positiivne suhtumine programmi ning kodune tugi, paluti lastevanematel vastata, milliste keelte omandamist toetavad nad kodus (vt joonist 2) ning vabavastusena selgitada, kuidas see toimub. Selgus, et veidi rohkem kui pool vene kodukeelega laste vanematest toetab enda hinnangul mõlema keele õppimist kodus enam-vähem võrdselt ning ligikaudu veerand toetab põhiliselt emakeele, kuid vähemal määral ka eesti keele õppimist.

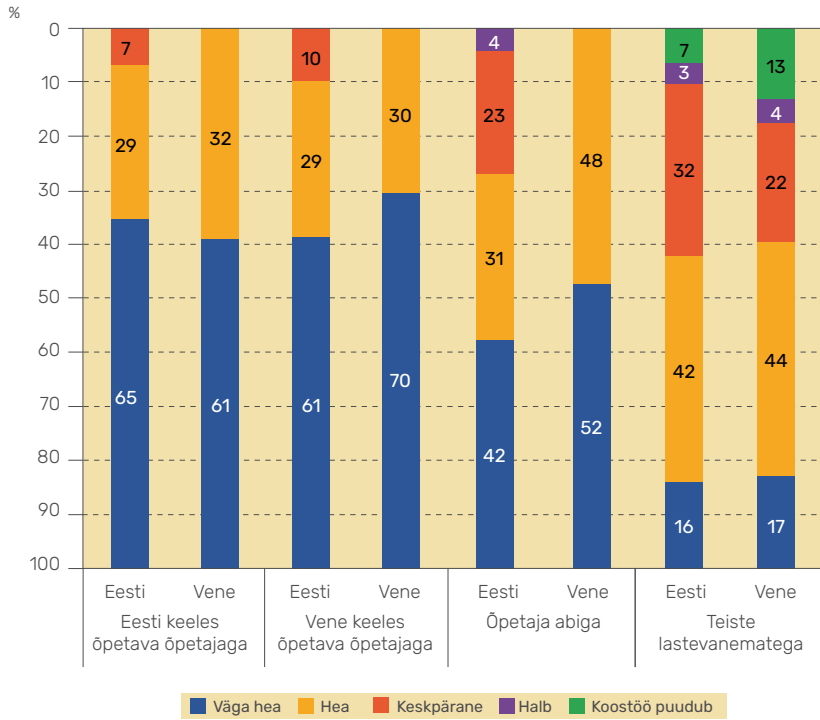
Joonis 2. Erineva kodukeelega vanemate jaotumine selle järgi, milliste keelte õppimist toetatakse kodus.

Eesti kodukeelega laste vanematest rohkem kui pool toetab enda hinnangul põhiliselt lapse emakeele õppimist ning ligikaudu kolmandik mõlema lasteaias õpitava keele õppimist enam-vähem võrdselt. Selgitati, et lapsega korratakse lasteaias õpitut (korratatakse nii nagu rühmas õpetajatega nädalapäevi ja esitatakse lihtsamaid küsimusi teises keeles), loetakse mõlemas keeles raamatuid, laiendatakse lapse sõnavara mõlemas keeles uute sõnade õppimise ja kirjutamise kaudu ning võimaldatakse lapsel vaadata multifilme mõlemas keeles. Nii eesti kui ka vene kodukeelega lastevanemate hulgas oli ligikaudu kaheksandik neid, kes vastasid, et toetavad kodus vaid lapse emakeele õppimist. Toodi välja, et emakeeles õpitakse lastega tähti ja numbreid, parandatakse laste kõnes grammatilisi vigu ja jutustatakse unejutte. Ligikaudu kümnendik vene kodukeelega lastevanematest märkis, et nad toetavad ainult või põhiliselt lapse teise keele õppimist.

Oma kursisolekut lasteaias toimuvaga peeti üldiselt heaks (viiepalliskaalal, kus 1 tähistas mitte kursis olekut ja 5 väga hästi kursis olekut, oli vanemate hinnangute keskmine 4,00, SD = 0,82, min = 2 ja max = 5), kuigi vene kodukeelega laste vanemad hindasid oma kursisolekut lasteaias toimuvaga keskmiselt kõrgemalt ($M = 4,22$, $SD = 0,67$) kui eesti kodukeelega laste vanemad ($M = 3,84$; $SD = 0,90$). See erinevus ei osutunud aga olulisusnivool $\alpha = 0,05$ statistiliselt oluliseks ($t = 1,70$; $p = 0,10$).

Kuna KKK elluviimisel rõhutatakse väga palju koostööd, siis paluti lastevanematel viiepalliskaalal hinnata ka enda koostööd (1 – koostöö on väga halb, 5 – koostöö on väga hea) õpetajate, õpetaja abi ja teiste lastevanematega. Kui vastaja mõne nimetatud poolega koostööd ei ole teinud, siis sai ta valida vastusevariandi „koostöö puudub“. Selle vastusevariandi valis teiste lastevanematega koostöö hindamisel ligikaudu kümnendik kõikidest vastanutest, teiste osalistega koostöö puudumist ei märgitud (vt joonist 3).

Nagu jooniselt 3 on näha, peeti koostööd mõlema rühmas töötava õpetajaga enamasti heaks või väga heaks, ainult paar eesti kodukeelega lapse vanemat hindas seda keskpäraseks. Koostööd õpetaja abiga hindasid kõrgemalt vene kodukeelega laste vanemad, kellest kõik pidasid seda kas heaks või väga heaks. Eesti kodukeelega laste vanematest hindas õpetaja abiga koostööd keskpäraseks ligikaudu neljandik ning halvaks üks vastanu, kes täpsustas, et enamasti suhtleb ta õpetajatega. Teiste lastevanematega hinnati oma koostööd väga erinevalt. Mõlemas võrreldavas grupis oli seda nii väga heaks kui ka halvaks pidanud, kuid viimaseid oli siiski tunduvalt vähem kui esimesi. Ükski lapsevanem ei pidanud koostööd ühegi eespool toodud osalisega väga halvaks.

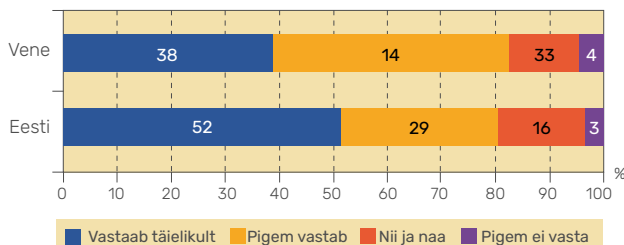

Joonis 3. Lastevanemate jaotumine nende hinnangute järgi tehtavale koostööle.

Lastevanemate hinnang KKK rakendamisele rühmas

Saamaks teada, kuidas vanemad hindavad KKK rakendamist rühmas, paluti neil vastata küsimustele, kuivõrd vastab igapäevane töö KKK rühmas nende ootustele (1 – ei vasta üldse, 5 – vastab täielikult) ja kas nad soovitaks ka teistel lastevanematel panna oma laps KKK alusel tegutsevasse rühma (jah, võib-olla, ei). Uuringu teises etapis lisati küsimustikku veel kaks viiepalliskaalal küsimust: (1) kui rahul olete KKK-ga oma senisele kogemusele tuginedes? (1 – ei ole üldse rahul, 5 – olen väga rahul) ja (2) milline on Teie üldine hinnang KKK rakendatavusele koolieelsetes lasteasutustes? (1 – see ei ole üldse rakendatav, 5 – see on väga hästi rakendatav). Kõigi küsimuste juures oli lastevanematel võimalik ka kommenteerida.

Esimese küsimuse vastuseid analüüsid selgus, et enamiku lastevanemate hinnangul vastab või pigem vastab töö KKK rühmas nende ootustele (vt joonist 4) ning erineva kodukeelega vastanute hinnangud statistiliselt oluliselt ei erinenud.

Joonis 4. KKK rühmade laste vanemate jaotumine selle järgi, kuivõrd vastab igapäevane töö rühmas nende ootustele.

Erineva kodukeelega lapsevanemate selgitused oma hinnangutele olid suhteliselt sarnased. Need, kelle hinnangul vastab KKK tehtav täielikult nende ootustele, tõid välja, et laps on võõrkeelse keskkonnaga harjunud, loob sõprussuhteid ka teise emakeelega lastega ja tunneb õppimise vastu huvi. Lapsevanemad, kelle hinnangul KKK tehtav pigem vastab nende ootustele, selgitasid, et laps suhtleb ühe õpetajaga eesti keeles ja teise õpetajaga vene keeles, lapse sõnavara on tunduvalt rikkam, rühmakeskkonnas on visuaalseid materjale võrdselt palju mõlemas keeles, õppe- ja kasvatustegevused on lastele ea- ja võimetekohased ning laps kontakteerub vabalt mõlema kodukeelega lastega.

Nii eesti kui ka vene kodukeelega lastevanemate hulgas oli ka neid, kelle hinnangul KKK programmi rakendamine rühmas pigem ei vasta või vastab nende ootustele osaliselt. Selliseid hinnanguid selgitati üldiselt vähe. Üks eesti kodukeelega lapsevanem selgitas, et lapsel on raske vene keelt omandada, sest vene emakeelega lapsi käib rühmas liiga vähe. Teine lapsevanem tõi välja, et tema hinnangul ei ole tema lapse areng teiste samaealiste laste omaga võrdne. Vene kodukeelega laste vanematest üks märkis, et lapsel on raske eesti keelt õppida, kuid ei selgitanud selle tagamaid; teine lapsevanem kirjutas, et rühma lastel on suur vanusevahe (laste vanus 3–6 a), seega on õppeprotsess osaliselt häiritud ning ta eelistaks, et rühmas käiksid ühevanuselised lapsed. Mõned lapsevanemad kirjutasid, et nad ei näe veel muutusi lapse keeleoskuses.

Hinnates oma rahulolu KKK-ga, märkis suurem osa vastanutest, et nad on sellega väga rahul (viiepalliskaalal $M = 4,6$, $SD = 0,57$). Eesti kodukeelega laste vanemad olid KKK programmiga veidi enam rahul ($M = 4,75$, $SD = 0,52$) kui vene kodukeelega laste vanemad ($M = 4,45$, $SD = 0,61$), kuid see erinevus ei osutunud statistiliselt oluliseks ($t = 1,84$, $p = 0,07$). Oma rahulolu selgitades toodi välja, et laps on arenenud eakohaselt, omandanud algteadmised võõrkeeles ega häbene oma teadmisi igapäevaelus rakendada. Näiteks kirjutas üks vanematest:

„Näen positiivset arengut lapsel. Lapsel on positiivset mõtlemist. Tal on elevus näidata, kui palju ta oskab rääkida ja öelda teises keeles sõnu ja numbreid.“ (Lv 5, eesti kodukeelega)

Vaid kaks vanemat (üks eesti ja teine vene kodukeelega) märkis, et ta on KKK programmiga keskmiselt rahul. Üks neist täpsustas, et sellise programmi rakendamine eeldab tavapärasest väiksemat laste arvu rühmas ning kindlasti tuleb pakkuda rühmapersonalile nii supervisiooni võimalust kui ka muud tuge. Teine KKK programmiga keskmiselt rahul olnu oma hinnangut ei selgitanud.

Teistel lastevanematel soovitaks oma lapse KKK rühma panna 87 protsenti vastanutest (87% nii eesti kui ka vene kodukeelega laste vanematest), võib-olla soovitaks seda 11 protsenti vastanutest (10% eesti ja 13% vene kodukeelega laste vanematest) ja ei soovitaks 1 vanem ehk 2 protsenti kõikidest ja 3 protsenti eesti kodukeelega vastanutest. Lapsevanem, kes märkis, et ta KKK rühma teistele ei soovitaks, selgitas, et ta võib ainult omapoolset nägemust asjast edasi anda. Need, kes sellist rühma teistele soovitaks, põhjendasid, et KKK avardab lapse silmaringi ning arendab lapse kõnet, mälu ja suhtlusoskust. Lisati veel, et keelte õppimine läbi mängu ja loomulikus keskkonnas on huvitav, kasulik ning KKK rühmas saab ära kasutada lapse õppimise potentsiaali, mis on varajases eas suurem kui hiljem. Positiivsena nähti laste ettevalmistamist hilisemaks võõrkeelte õppimiseks koolis ning tolerantsuse kujundamist teisest rahvusest lastega suhtlemise varal. Näiteks kirjutas üks lapsevanem:

„Jah, kindlasti soovitan. Sellised rühmad on vajalikud igas lasteaias. See aitaks parandada kahe etnilise rühma vahelisi suhteid Eestis. Lapsed, kes on tutvunud teise kultuuri esindajatega, ei karda nendega suhelda ja saavad aru üksteisest“. (Lv 20, vene kodukeelega)

Mõned lapsevanemad, kes arvasid, et nad võib-olla soovitsid KKK-d teistele, selgitasid, et see sõltub ka lapse emakeele oskusest ja üldisest arengutasemest. Üks vanem täpsustas, et tema laps on alles liiga vähe lasteaias käinud, et soovitusi jagada.

Kokkuvõtvalt arvati enamasti, et KKK programm on Eestis hästi või väga hästi rakendatav (viiepalliskaalal $M = 4,5$, $SD = 0,65$) ning eesti ($M = 4,46$, $SD = 0,69$) ja vene kodukeelega lastevanemate ($M = 4,55$, $SD = 0,61$) hinnangud olid suhteliselt sarnased ($t = -0,45$, $p = 0,66$). Leiti, et mängu kaudu on lihtne ja lõbus õppida, kaovad paljud suhtlemisprobleemid eri rahvuste esindajate vahel, sest lastel ja vanematel pole piire ega eelarvamusi ning arvestades, et Eestis on kaks suurt keelerühma, siis on väga õige lahendus eri kodukeelega lapsi kokku viia. Paar lapsevanemat pidas oluliseks märkida, et KKK rakendamise edukus sõltub mitmest tegurist – näiteks, kas lasteaias on olemas sobivad õpetajad ning kas rühma on võimalik komplekteerida nii, et eesti ja vene kodukeelega lapsi oleks selles enam-vähem võrdselt.

Arutelu

Lisaks ühesuunalisele keelekümblusele, mida on Eesti lasteaedades eesti keele kui teise keele õpetamiseks kasutatud juba 2003. aastast, alustas 2015. aastal tööd kaks esimest KKK rühma, millele 2016. aastal lisandus veel kaks rühma. Tegemist oli Eesti kontekstis uue keeleõppemudeliga ning selleks, et toetada mudeli rakendumist, on uurijad püüdnud selgitada välja kõikide KKK asjaosaliste arvamusi ning kogemusi. Artikli eesmärk oli anda ülevaade nelja esimese kahesuunalise keelekümbluse rühma laste vanemate ootustest, kogemustest ja hinnangutest programmi rakendamisel.

Uuringu tulemustest selgus, et kuigi erineva kodukeelega laste vanemate motiivid oma lapsele KKK rühma valikul olid mõneti lahknevad (vene kodukeelega laste vanemate jaoks oli olulisim riigikeele omandamisele kaasa aitamine ja lapse ettevalmistamine teises keeles õppimiseks, eesti kodukeelega laste vanemate jaoks oli tähtsam lapse üldine areng ja võimaluste avardamine tulevikuks), ei olnud suuri erinevusi nende ootustes õpetajatele ja rühmas toimuvale. Õpetajate puhul oli nii eesti kui vene kodukeelega vanemate jaoks kõige olulisem õpetajate hea suhtlemisoskus ja koostöövõime, seejärel haridustase ja keelekümblusala ettevalmistus. Samas mõnevõrra üllatuslikult hinnati küllaltki oluliseks ka õpetajate poolt mõlema rühmas õpetatava keele kõrgtasemel valdamist, mis viitab vajadusele senisest enam lastevanematele selgitada keelekümbluses järgitavat põhimõtet „üks inimene – üks keel“. Kuna mõlemad õpetajad juhivad õppetegevust oma emakeeles ega kasuta korraga eri keeli, on vajalik õpetaja keelekompetents eelkõige ühe keele valdamisel. Sama põhimõte kehtib ka kodus, kui vanematel on erinev emakeel, soovitakse kummalgi rääkida lapsega oma emakeeles (Vihman, *s.a.*).

Sõltumata kodukeelest oodati, et keelelised ja kultuurilised erinevused oleksid rühmas väärtustatud ning lastele oleks loodud toetav keskkond omavaheliseks suhtluseks ja sõprussuhete loomiseks, mis on teerajajaks pingevabale suhtlusele ka tulevikus. Seega kattusid lastevanemate ootused suuresti KKK eesmärkidega. Näiteks on Chaparro (2019) öelnud, et KKK üks peamisi eesmärke on positiivsete kultuuridevaheliste suhete loomine. Ta lisab, et KKK programm võimaldab rajada perede vahel silla ning seeläbi ühendada erineva kultuurilise, rassilise ja sotsiaalmajandusliku taustaga lapsi. Sarnaseid ootusi väljendasid ka meie küsitletud lastevanemad. Ka teiste riikide KKK programmi uuringute küsitlustest on selgunud, et lastevanemad väärtustavad kahesuunalist keelekümblust, mis aitab toetada lapse keelt, kultuuri ja võimaldab mitmekeelset suhtluskeskkonda (Graig, 1996; Lindholm-Leary, 2001; Lopez, 2013; Shannon & Milian, 2002).

Kuigi üldised ootused seoses KKK-ga olid erineva kodukeelega vanematel suhteliselt sarnased, erinesid nende ootused lapse teise keele omandamise olulisuse ja kiiruse juures. Nimelt oli vene kodukeelega laste vanemate jaoks olulisem, et laps omandaks lasteaias kaks keelt, ning nende hulgas oli rohkem ka neid, kes soovisid, et laps saavutaks elementaarse teise keele oskuse lühema ajaga. Need ootused võisid olla ka põhjuseks, miks vene kodukeelega laste vanemate hulgas oli rohkem neid, kes enda sõnul ka kodus lapse mõlema keele arengut võrdseti toetavad. Samas võis olla ka vastupidi – need, kes ise lapse teise keele arengusse rohkem panustavad, ootavad ka kiiremaid tulemusi.

Keeleõppes tulemuste saavutamise eeltingimuseks on laste edukas kohanemine lasteaiaga. Paljude lastevanemate hinnangul on nende lapsel kohanemisperiood praeguseks läbitud ehk lapsele meeldib lasteaias käia ja laps tunneb ennast ka teise rahvuse esindajatega suheldes vabalt, luues sõprussuhteid rühmakaaslaste emakeelest sõltumata. Samas oli vastanute hulgas ka neid, kelle laps liitus KKK rühmaga hiljem ja kellel esines küsitluse ajaks vanemate hinnangul veel kohanemisperioodile iseloomulikku ebakindlust võõrkeelt rääkivate laste või täiskasvanutega suhtlemisel. Seda peeti lapse arengus normaalseks faasiks, mis möödub. Kakskeelsel kolmeaastasel võib olla ühes keeles väiksem sõnavara kui sama vanal ükskeelsel lapsel, kuid tema kogu sõnavara suurus on võrdne ükskeelse lapse keskmisega ning ta võib vajada mõnevõrra aega, et täita keelelised lüngad (Vihman, *s.a.*).

Lapse kohanemisel lasteaias keeleõppega on oluline lastevanemate kursisolek lasteaias toimuvaga ja koostöö teiste vanemate ja personaliga. Kakskeelse hariduse rakendamisel on vanemate huvi, kaasatus laste keeleõppesse ja koostöö õpetajatega üks olulisemaid tegureid keeleõppe tulemuslikkusel. (Baker, 1996) Uuringust selgus, et vanemad leiavad end lasteaias toimuvaga hästi kursis olevat ning koostööd rühma õpetajatega peetakse heaks või väga heaks. Kui vene kodukeelega laste vanemad hindasid ka koostööd õpetaja abiga heaks või väga heaks, siis eesti kodukeelega laste vanemate hulgas oli ka neid, kelle hinnangul oli koostöö keskpärane või halb. Kuna lastevanematel ei palutud oma vastust selgitada, siis jäävad artiklis nende hinnangute tagamaad avamata, kuid arvestades õpetaja abide olulist rolli rühmas, tuleks edaspidi nende koostööd lastevanematega põhjalikumalt uurida. Samuti ilmnis, et ka lastevanemate omavahelisele koostööle võiks nii uuringutes kui ka praktikas rohkem tähelepanu pöörata. Nii eesti kui ka vene kodukeelega laste vanemate hulgas oli vastajaid, kes hindasid koostööd halvaks, aga ka neid, kelle hinnangul neil teiste lastevanematega koostöö täiesti puudub. Uuringud on näidanud, et kui lapsevanemad on valinud oma lapsele KKK programmi, soovivad nad olla kaasatud rühma tegevustesse, olla osalised lapse keeleõppes ja ootavad pidevat koostööd

nii õpetajate kui ka teiste lastevanematega (Gerena, 2010; Lopez, 2013; Shannon & Milian, 2002).

Lastevanemate hinnangutest KKK programmi rakendamisele selgus, et enamasti ollakse programmiga väga rahul, selle rakendamine rühmas on vastanud või pigem vastanud lastevanemate ootustele ning suurem osa vanematest soovitaks KKK rühma ka teistele. Vanemate põhjendused kõikide nende vastuste juures olid enam-vähem samad: lapsed lähevad rõõmuga lasteaeda, neil on ka teisest rahvusest sõpru, nad on oma emakeeles eakohaselt arenenud ja omandanud piisava sõnavara ka teises keeles ning ei karda teises keeles suhelda. Samas oli siiski ka neid, kelle kogemus nii positiivne ei ole olnud. Näiteks öeldi, et lapsel on keeruline teist keelt omandada, kui teise keele rääkijaid on rühmas vähe, seega tuleks püüda ikkagi kinni pidada 50 : 50 nõudest. Veel avaldati arvamust, et rühmas võiks olla tavapärasest vähem lapsi, hoiduda tuleks juba keelekümblyusega alustanud rühma poole pealt uute laste lisamisest, rühma personalile tuleks pakkuda senisest enam ja mitmekülgset tuge ning lapsi tuleks innustada rohkem suhtlema teisest rahvusest lastega. Need tähelepanekud on oluline sisend, et programmi täiendada ning KKK rühmi toetada.

Nagu Oliveira jt (2020) on kirjutanud, mängivad nii õpetajad kui ka lastevanemad KKK programmi rakendamisel ja rühmas tegelikult toimuva kujundamisel võtmerolli, seega oli oluline nähtavaks teha lastevanemate ootused, kogemused ja hinnangud seoses KKK programmiga, et praktika arendamisel saaks nendega arvestada. Flores (2017) juhib tähelepanu, et kuna KKK programmi rakendamine ei ole õppeasutustele kohustuslik, sõltub selle programmi alusel töötavate rühmade loomine suurel määral nõudluse olemasolust. Sellise nõudluse tekkimise eelduseks on aga vanemate teadlikkus programmist ja selles sisalduvatest võimalustest – teiste lastevanemate kogemuse jagamine on üheks võimalikuks viisiks selle tõstmisel. Seega loodame, et artikkel annab väärtuslikku teavet ühelt poolt KKK arendamiseks ning teiselt poolt aitab teadlikkuse tõstmise läbi kaasa programmi levikule Eestis. KKK esimeste rühmade lastevanemate positiivsed kogemused võivad suurendada huvi programmi vastu ja julgustada lasteaedu ning lastevanemaid programmiga liituma. Lastevanematelt saadud tagasiside annab ideid programmi täiendamiseks, näiteks oleks vajalik tähelepanu pöörata laste kooliks ettevalmistamise ajale. Vanemate hinnangud aitavad programmi Eesti perede jaoks kohandada ning edendavad seeläbi lastevanemate ja lasteasutuse koostööd.

Samas tuleb arvestada ka selle uuringu piirangutega. Nimelt saime tulenevalt uurimismeetodi valikust anda vaid põgusa ülevaate hinnangute taga olevatest põhjendustest ning kohati tuli leppida ka selgituse puudumisega. Lastevanematel oli vabadus valida, kui põhjalikult ja kas üldse avatud küsimustele vastata. Seetõttu tuleks programmi rakendamise uuringute jätkamisel kasutada

lastevanemate intervjueerimist. Lasteaiast kooli ülemineku toetamiseks tuleks selgitada, milline on KKK programmi läbinud laste koolivalmidus ja toimetulek esimesel kooliastmel.

Tänusõnad

Autorid tänavad küsitluses osalenud lapsevanemaid pühendatud aja eest ning koolieelsete lasteasutuste juhte abi eest uuringute tegemisel. Artikli kirjutamist toetas Tallinna Ülikooli Haridusteaduste instituudi uuringufond.

Kasutatud kirjandus

- Baker, C. (1996). *Foundations of bilingual education and bilingualism* (3rd ed.). Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Beeman, K., & Urow, C. (2013). *Teaching for biliteracy: Strengthening bridges between languages*. Philadelphia: Carlson Publishing.
- Chaparro, S. (2020) School, parents, and communities: Leading parallel lives in a two-way immersion program. *International Multilingual Research Journal*, 14(1), 41–57. <https://doi.org/10.1080/19313152.2019.1634957>
- Craig, B. (1996). Parental attitudes toward bilingualism in a local two-way immersion program. *Bilingual Research Journal*, 20, 383–410. <https://doi.org/10.1080/15235882.1996.10668636>
- Curtain, H. A., & Pesola, C. A. (1988). *Languages and children: Making the match*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Flores, N. (2017). *Bilingual education*. In O. García, N. Flores, & M. Spotti (Eds.), *The Oxford handbook of language and society* (pp. 525–544). New York, NY: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190212896.013.26>
- Garcia, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century. A global perspective*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Genesee, F. (1983) Bilingual education of majority-language children: The immersion experiments in review. *Applied Psycholinguistics*, 4(1), 1–46. <https://doi.org/10.1017/S0142716400001739>
- Gerena, L. (2010). Parental voice and involvement in cultural context: Understanding rationales, values, and motivational constructs in a dual immersion setting. *Urban Education*, 46(3), 342–370. <https://doi.org/10.1177/0042085910377512>
- Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035*. https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_vv_0.pdf.
- Howard, E. R., & Christian, D. (2002). *Two-way immersion 101: Designing and implementing a two-way immersion education program at the elementary level*. DC: Center for Research on Education, Diversity & Excellence.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja I*, 23, 152.

- Kukk, A., & Õun, T. (2014). Meeting the objectives of the curriculum at the first stage of basic school by the child having left the language immersion kindergarten. *Education 3-13*, 42(4), 357–368. <https://doi.org/10.1080/03004279.2012.704059>
- Kukk, A., Õun, T., & Ugaste, A. (2014). Readiness for school of children having attended language immersion kindergarten in their teachers' and parents' opinions. *International Journal of Early Years Education*, 22(2), 156–168. <https://doi.org/10.1080/09669760.2014.900475>
- Le Pichon Vorstman, E., De Swart, H., Ceginskas, V., & Van den Bergh, H. (2009). Language learning experience in school context and metacognitive awareness of multilingual children. *International Journal of Multilingualism*, 6(3), 258–280. <https://doi.org/10.1080/14790710902878692>
- Lindholm-Leary (2001). *Dual language education*. Clevedon, England: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853595332>
- Lindholm-Leary, K. J. (2005). *Review of research and best practices on effective features of dual language education programs*. San José, CA: San José State University.
- López, M. M. (2013). Mothers choose: Reasons for enrolling their children in a two-way immersion program, *Bilingual Research Journal*, 36(2), 208–227. <https://doi.org/10.1080/15235882.2013.818595>
- Maher, J. (2017). *Multilingualism: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Marian, V., Shook, A., & Schroeder, S. R. (2013). Bilingual two-way immersion programs benefit academic achievement. *Bilingual Research Journal*, 36, 167–186. <https://doi.org/10.1080/15235882.2013.818075>
- Mehisto, P. (2015). Estonia: Laying the groundwork for bilingual education. In P. Mehisto & F. Genesee (Eds.), *Building Bilingual Education Systems: Forces, Mechanisms and Counterweights*. Cambridge: Cambridge University Press, 59–81.
- Minlibajeva, H. (2014). Varane keelekümblus lasteaias. H. Tammiste (Koost). *Tarkus tuleb tasapisi*, 77–101. Tartu: Atlex.
- Morgan, J., & Rinvoluceri, M. (1983). *Once upon a time: Using stories in the language classroom*. Cambridge Handbooks for Language Teachers. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oliveira, G., Chang-Bacon, C. K., Cho, E., & Baer-Cruz, M. (2020). Parent and teacher perceptions of a Brazilian Portuguese two-way immersion program. *Bilingual Research Journal*, 43(2), 212–231. <https://doi.org/10.1080/15235882.2020.1773961>
- Piirsalu, K., & Golubeva, A. (2019). Kahesuunaline keelekümblus kui varase mitmekeelsuse võimalus. H. Voolaid (Toim), *Ülevaade haridussüsteemi välisindamisest 2018/2019. õppeaastal* (lk 96–97). Haridus- ja Teadusministeeriumi välisindamisosakond.
- Sau-Ek, K., Loogma, K., & Vainu, V. (2011). *Hilise keelekümblyuse mõju*. Tallinn: Tallinna Ülikool, haridusuuringute keskus.
- Shannon, S. M., & Milian, M. (2002). Parents choose dual language programs in Colorado: A survey. *Bilingual Research Journal*, 26(3), 681–696. <https://doi.org/10.1080/15235882.2002.10162584>

- Soltero, W. S. (2004). (Ed.) *Dual language: teaching and learning in two languages*. Boston: Pearson Education, inc.
- Soyoung, L. (2007). Language policy in a Korean-English two-way immersion setting, *Language, Culture and Curriculum*, 20(2), 109–125. <https://doi.org/10.2167/lcc329.0>
- Tedick, D. J. (2015) United States of America: The paradoxes and possibilities of bilingual education. In P. Mehisto & F. Genesee (Eds.). *Building Bilingual Education Systems: Forces, Mechanisms and Counterweights*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–22.
- Thomas, W. P., & Collier, V. P. (2002). *A national study of school effectiveness for language minority students' long-term academic achievement*. Santa Cruz, CA: University of California at Santa Cruz, Center for Research on Education, Diversity, and Excellence.
- Unger, M. (2001). Equalizing the status of both languages in a dual immersion school. (2001, november). *The ACIE Newsletter*. [2018, aprill 25]. Külastatud aadressil http://carla.umn.edu/immersion/acie/vol5/Nov2001_EqualStatus.html.
- Vihman, V-A. (s.a.) *Meie lapsel mitu keelt – abiks mitmekeelse lapse vanemale*. Külastatud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/meie_lapsel_mitu_keelt_fin.pdf.
- Yazici, Z., Ilter, B. G., & Glover, P. (2010). How bilingual is bilingual? Mother-tongue proficiency and learning through a second language. *International Journal of Early Years Education*, 18(3), 259–268. <https://doi.org/10.1080/09669760.2010.521297>
- 15 aastat keelekümblust*. (2014). Tallinn: SA Innove

Two-way language immersion in Estonia: parents' expectations, experiences, and assessment of programme performance

Natalja Gusjuk^{a1}, Maire Tuul^a, Tiia Õun^a

^a *School of Educational Sciences, Tallinn University*

Summary

In our rapidly globalising society, already acquiring multiple languages at pre-school age is becoming increasingly important, as it creates more opportunities for children to socialise with others and widens their pool of potential educational institutions and jobs. One of the most widespread opportunities for learning a second language is language immersion, which has been used in Estonian kindergartens to teach Estonian as a second language since 2003. In order to offer equal opportunities to children whose first language is Estonian and to those for whom it is Russian, in autumn 2015, the first two-way language immersion (TWI) groups were launched in Estonia, where learning activities are conducted in both Estonian and Russian. There are two teachers in these groups: one teaches the children in Estonian and the other in Russian.

TWI programmes are aimed at minority- and majority-language students. Studies of children's academic achievements (Genesee, 1983; Thomas & Collier, 2002) show that children in TWI programmes outperform their peers. Marian, Shook and Schroeder (2013) state that since the aim of TWI programmes is to support the academic achievement of students regardless of the language, TWI is used as a means of shaping the view of the world and developing the knowledge and skills of both minority- and majority-language students. It is also pointed out that the ability to communicate in two languages and with a larger group of people is an advantage in an increasingly globalised world. Language immersion should, therefore, be implemented even more in the field of education (Marian, Shook & Schroeder, 2013).

The parent is a key partner in supporting the development of the communication and language skills of the child in co-operation with the nursery school. According to Craig (1996), studies show that the support of the parents whose children are in these groups has been a key factor in the wider spread of TWI programmes. López (2013) claims that the methods of TWI should be

---

¹ Haridusteaduste instituut, Tallinna Ülikool, Uus-Sadama 5, Tallinn, 10120 Estonia; natalja.gusjuk@tlu.ee.

introduced to parents so that they are aware of the available options and can expose their child to a bilingual learning environment if they so wish. Parents who are aware of the programme can also initiate the creation of new TWI groups by passing their knowledge, experience and expectations on to local governments and other concerned authorities.

In preschool education, it is essential to promote the availability of high-quality education in Estonian to all children and to ensure this opportunity is available to all children whose home language is not Estonian. It is also important, from an early age, to enable Estonians to learn other languages and provide all children with an equal opportunity to learn about other cultures and establish friendships with other nationalities. TWI is well-suited to achieving these objectives. However, since the programme has only been implemented in Estonia for a few years, it is important to receive feedback from different parties in the programme with regard to their expectations, experiences, and improvement proposals to maximise the full potential of the programme. In this article, we focused on the feedback received from a written survey filled out by the parents whose children were in the first four TWI groups, with the objective of providing an overview of the parents' expectations, experiences and evaluation of the effectiveness of the programme based on the language spoken with the child at home.

Methodology

The study was conducted using the method of a written survey – a total of 54 parents from the first four TWI groups in Estonia participated in the survey. Parents were contacted through teachers, and the survey was provided to them in either Estonian or Russian, depending on their home language. Of the parents who participated in the survey, 31 were Estonian-speaking and 23 Russian-speaking. Questions in the survey were grouped into five categories, all relating to the parents: 1) general data, 2) previous experience, 3) expectations, 4) experience with two-way language immersion, and 5) assessment of the implementation of the programme at the nursery school.

The SPSS 24.0 statistical data analysis software program

Key findings and discussion

The results showed that Estonian-speaking families primarily chose a TWI group for their child due to the expectation that learning two languages in nursery school supports the child's memory and facilitates the learning of other languages at school, and increases the child's competitiveness in the labour

market in the future. Other reasons why Estonian-speaking parents decided in favour of a TWI group included the desire to allow their child to get to know another culture and to expand their communication circle. The most important factors for Russian-speaking parents included the desire to prepare the child for learning in another language at school, to expand the child's communication circle and the expectation that their child will acquire the national language better in this group rather than in any other group. Craig (1996) also mentions that parents' reasons for joining the language immersion programme are related to the expectation that, in addition to the early acquisition of a second language, the programme will also help build the child's tolerance of other cultures. The parents who participated in this study found it important to raise their child's career opportunities, improve their understanding of other people and cultures, and preserve their family heritage. The study showed that both Estonian- and Russian-speaking parents expected teachers to create an environment where linguistic and cultural differences are respected. Additionally, the parents deemed it essential to establish good relationships between children and ensure that children of both languages play together in a group. Parents who spoke both languages prioritised good communication skills of the teachers and their ability to co-operate with different parties.

As the positive attitude of the parents towards the programme and their support at home helps children better adapt to the nursery school, the parents were asked which language learning they supported at home. The answers revealed that slightly more than half of Russian-speaking parents support the acquisition of both languages more or less equally at home, whereas more than half of Estonian-speaking parents primarily support the acquisition of the child's mother tongue. At the same time, there were some Estonian-speaking parents who were worried that they could not support their children in learning Russian. Nevertheless, according to the assessment of both Estonian- and Russian-speaking parents, the children have adapted to the group well or very well (on a five-point scale $M \geq 4.4$), and most of the parents are very pleased with the language development of their child. The following was pointed out: the child is used to the foreign-language environment and establishes friendships with children who speak a different language, the child is interested in learning, their vocabulary is significantly broader, the child communicates with both teachers using the respective language they teach. Most parents could not name a single problem related to the TWI programme. Some Estonian- and Russian-speaking parents did, however, mention that in their free time, the children still prefer to play with friends who speak their mother tongue.

When assessing the TWI programme, the parents mainly noted that they were very happy with the programme through which their child develops in many ways and learns about both their own and another culture, regardless of their home language. Overall, the parents found that the programme was also beneficial for adults as it broadens the mind and helps eliminate prejudice against people with a different mother tongue.

Keywords: multilingual education, two-way language immersion programme, nursery school, parents